

Po čem hodimo in plezamo?

Gradiška Tura

Jernej Jež

Vipava (Gradiška Tura) je plezališče na zahodnih obronkih Nanosa nad vasjo Gradišče v Vipavski dolini. Med športnimi plezalci je priljubljeno zlasti v hladnejših mesecih, saj zaradi svoje sončne in zavetrne lege omogoča prstnim blazinicam prijetne razmere. Čez strmo steno je speljana tudi dobro poznana in obiskana zelo zahtevna zavarovana pot, ki vodi na Gradiško Turo, 793 m.

Visoke navpične stene na prvi pogled niso nič posebnega, saj je v Sloveniji mnogo (celo daleč največ) plezališč v apnencu. Kljub temu imajo skladi apnenca posebno lego in pestro geološko zgodovino. Ta se je začela pred približno 80 milijoni let v obdobju krede, zadnjem geološkem obdobju, v katerem so živeli dinosavri. Apnenci so se sedali v plitvem in toplem morju, v zelo podobnih razmerah, kakršne so danes na Bahamih. Na morsko dno se je odlagalo karbonatno blato, pomešano s številnimi ostanki lupinic takrat živčih morskih organizmov, ki so danes ohranjeni kot fosili. Odloženi morski sediment se je postopno strdil v apnenc. Kamnina se danes pojavlja v jasno izraženih plasteh, debelih od nekaj deset centimetrov do več kot en meter. Na njihov nastanek je vplivalo odlaganje različno debelih zrn, prekinitve odlaganja ter pretakanje vode skozi v kasnejših procesih strjevanja.

S tem se geološka zgodba apnencev na tem območju še ni končala. Skozi kasnejše burne tektonske procese pred 40 do 20 milijoni let so se te kamnine stiskale, gubale, prelamljale, dvigale in postopno narivale druga preko druge. Tektonsko stiskanje ozemlja je

bilo povezano s pomikanjem Afriške plošče proti Evropski, kar se dogaja še danes, vendar manj intenzivno. Apnenci Nanosa so bili ob tem porinjeni za več 10 kilometrov proti jugozahodu in so pristali v današnji legi na mehkejših flišnih kamninah Vipavske doline. Po vseh procesih gubanja, dviganja in prevračanja je apnenc ostal v plezalcem zanimivi legi ravno na območju med Gradiško in Šentviško Turo, 963 m. Tu so plasti navpične (prvotno so bile horizontalne), pri čemer plošče, ki gledajo proti dolini, predstavljajo zgornje in mlajše plasti. V smeri proti Pleši (Razdrtemu) so plasti apnenca celo povsem prevrnjene (spodaj mlajše, zgoraj starejše), medtem ko plasti v smeri Vrhpolja in plezališča Vipavska Bela vpadajo položno vzporedno s pobočji. Za nadelavo plezalnih smeri so zaželeno primerno razčlenjene, navpične ali previsne stene. Te so v apnencih posledica različnih naravnih procesov, ki oblikujejo kamnino. Nastanejo lahko kot posledica vrezovanja reke (primer soteske v plezališču Vipavska Bela), prelomne ploskve, ki

Plezanje v gladkih ploščah Gradiške Ture. Če bi kamnino in plezalca postavili v položaj, kakršnega je imela kamnina v času svojega nastajanja, bi se plezalec plazil po morskem dnu. Foto: B. Rosa

odreže in zamakne kamnino (plezališče na ploskvi preloma je Retovje pri Vrhniku), kombinacije tektonskih in kraških procesov raztapljanja kamnine (na primer Osp ali Mišja peč), redkeje pa stene določajo vertikalne plasti kamnine, kot je opisani primer Gradiške Ture. ●

Skica položaja apnenčevih plasti na zahodnem in južnem obrobju Nanosa
A) Blag vpad plasti na območju plezališča Vipavska Bela nad Vrhpoljem
B) Vertikalne plasti apnenca na območju plezališča Vipava (Gradiška Tura)
C) Prevrnjene plasti apnenca med Plešo in Razdrtim (spodaj mlajše, na vrhu starejše plasti). V rjavi barvi spodaj so prikazane flišne kamnine.

